

gewonde kameraden, al de lijken die zij zagen, om nog enkel te denken aan het malsche stroo waarop zij zich genotvol gingen uitstrekken.

En schielijk tot het leven teruggeroepen, begonnen zij te zingen...

In de grijsachtige lucht, tusschen de gespleten wolken, ontwaarden zij blauwe plekken, langs waar enkele zonnestralen drongen. De aarde, waaruit het malsche gras opschoot, bood hier een verrukkelijk schouwspel.

Ah! Moesten zij maar nooit meer naar de loopgraven, naar die plaats van lijden en dood!

* * *

Toen zij de vallei der Keukens verlieten, sloegen de manschappen den breeden weg in, die naar Montauville voert. Met groote oogen zagen zij naar het uitgestrekt krijgskerkhof, dat men voor de dooden van het Priesterbosch bestemde, voor hen ten minste, die men kon wegvoeren, en aanbracht in wagens opgestapeld. Het lag op de helling van den heuvel en duizenden kleine kruisjes zoover het oog kon zien, stonden er weemoedig te waken over het duurbaar overschot van onbekende helden.

In de diepte van het Priesterbosch, misschien aan het Karmelietenkruis of te Quart-en-Réserve, knetterde een hevig geweervuur, gepaard met de donderende ontploffingen der zware granaten.

Het rumoer nam toe, en het was een verwijderd helsch lawaai, waarboven het kort geknetter der machinegeweren en de slagen der 75ers weergalmden.

Een man keerde zich om, en dacht aan al diegenen, die ginds in het gevecht waren gewikkeld en een dam vormden met hun borsten tegenover de vijandelijke kogels en bommen.

«Arme stakkerds», zegde hij, hoofdschuddend. «Hoe velen zullen er weer den avond niet meer weerzien. Arme jongens! Arme ouders, ongelukkige vrouw en kinderen.»

Gevloekt zij de oorlog!...

* * *

Wanneer men de eerste huizen van Montauville in het zicht kreeg, bleven de sekties langs den boord van den weg staan. De luitenant nam zijn manschappen in oogenschouw en zegde:

«Brenge de ransels in orde, jongens. Laten we netjes voorkomen... Op rijen van vier...»

De soldaten voerden vlug de bevelen uit, een gevoel van geluk na volbrachten plicht straalde uit hunne oogen. Wat zou de rust hun deugd doen.

«Schoudert geweer! De borst vooruit! Toont dat ge nog wilskracht bezit!»

Zich aan het hoofd der compagnie plaatsend, riep hij met luide stem:

«Vooruit... Gaat!»

Het hoofd fier opgeheven, trok de heldhaftige compagnie het dorp binnen, terwijl in de verte de hemel van het Priesterbosch, waarboven sombere wolken dreven, akelig hilde.

XXXVII.

HET DUITSCHE OFFENSIEF VAN 1918.

Verklaringen van staatslieden.

De toestand in 't Oosten. — De Winterrust. — De roode Lente. — Ludendorff. — De voorbereiding. — De eerste beschieting van Parijs. — In afwachting.

Het jaar 1917 was treurig geëindigd

Pétain richtte op 1 Januari 1918 een boodschap tot zijn soldaten:

«Weest geduldig, weest hardnekkig. Zoo de haastigste den vrede eischt, zal de hardnekkigste de voorwaarden bepalen.»

Lloyd George verklaarde den 5e Januari:

«Wij willen de keizerlijke konstitutie van Duitschland niet vernielen. Maar wij eischen: het volledig herstel van België; die eisch is geen oorlogsschatting, maar een vergoeding van de ernstige inbreuk op het recht in Europa. Onze tweede eisch is het volledig terugtrekken van de verbonden legers uit Servië, Montenegro, Italië en Roemenië en het herstel van het onrecht dien landen aangedaan. Wij zullen de Fransche democratie tot in den dood bijstaan en haar de twee in 1870 ontrukte provincieën terugschonken. Vóórdat deze wonde zal zijn geheeld, krijgen we in Europa geen gezonden toestand.»

Wilson somde in zijn boodschap van 8 Januari de 14 voorwaarden op, op welke basis Amerika slechts vrede kon sluiten: geen geheime staatkunde meer, vrijheid der zeeën, opheffing der economische barreelen, vermindering der bewapening, koloniale schikkingen, ontruiming van Russisch gebied en hulp aan Rusland, ontruiming en herstel van België en Frankrijk, terug-gave van Elzas-Lotharingen, rechte trekking der Italiaansche grenzen, zelfregeering der volkeren van Oostenrijk-Hongarij, ontruiming van den Balkan en toegang tot de zee voor Servië, zelfbestuur der nationaliteiten in Turkij, internatio-

Lloyd George.

nalisisatie der Dardanellen, herstel van den Pool-schen staat met toegang tot de zee.

«Er moet een algemeene bond van volkeren worden gevormd», verklaarde Wilson, «die bepaalde verplichtingen aangaat over het schenden van grondgebied van alle staten, groote en kleine.»

«Wij zijn niet afgunstig op de grootheid van Duitschland en wij wenschen het noch met de wapenen te bestrijden, noch met vijandige regelingen op handelsgebied, wanneer het bereid is zich met ons en met de andere vredelievende volkeren der wereld te vereenigen in overeenkomsten van recht, wet en billijkheid.

Wij willen alleen maar dat Duitschland een plaats aanvaardt als gelijke onder de volken der wereld, in stede van een plaats als overheerscher.»

De Deutsche rijkskanselier von Hertling spotte met de woorden van Lloyd George en Wilson.

Hij verklaarde dat Duitschland er niet aan dacht België gewelddadig in te lijven. De kwestie van België moest uit de algemeene besprekingen worden gehouden. Nooit zou men Elzas-Lotharingen aan Frankrijk teruggeven. «De belangen van Oostenrijk-Hongarij in de Balkanstaten moesten overwegend zijn. Al onze krachten zullen er toe aangewend worden om hierin onzen trouwen bondgenoot bij te staan»; voegde hij er bij. «Ook Turkijë mag op ons zwaard en ons woord betrouwen. Wij zijn geneigd tot een Volkenbond toe te treden, wanneer Duitschland al de kwesties, door den oorlog opgeworpen, zal afgehandeld hebben. Doch op dit oogenblik was dat nog niet mogelijk omdat de woorden van Lloyd George en Wilson niet ingegeven werden door een gevoel van verzoening.»

«Die heeren», besloot hij, «behandelen ons als schuldigen, die boete moeten doen en verbetering beloven. Dat is de taal van overwinnaars, maar dat zij dit wel voor oogen houden dat Duitschlands militaire toestand nooit zoo gunstig is geweest als op dit oogenblik. Onze geniale generaals zien met onverminderd vertrouwen op de overwinning de toekomst tegemoet. Dwingen onze vijanden ons den oorlog te verlengen, dan zullen zij daarvan de gevolgen moeten dragen.»

Graaf von Czernin, Oostenrijksche minister van buitenlandsche zaken, sprak niet zulke hoogmoedige taal als de Deutsche rijkskanselier.

«De Monarchie», verklaarde hij, «werd door geen veroveringsmacht geleid, alle imperialistische doeleinden waren haar vreemd en het vraagstuk van Polen behoefde den vrede geen dag te vertragen. Toch was Oostenrijk vast besloten tot het uiterste te gaan voor de verdediging van het grondbezit der Centrale Bondgenooten, zooals het vóór den oorlog was.»

Toen de wereld de woorden van de verschillende landvertegenwoordigers had gehoord, voelde ze dat iets vreeselijks nakend was.

Rusland was dus afgefallen. Wij hebben beschreven wat het lot van de Constituante was. Rusland werd een republiek van arbeiders, met sovjets van soldaten en boeren. De volkeren voerden er burgeroorlog.

Den 29ⁿ Januari maakte de Maximalistische roode garde zich meester van het gezag in Finland en bezette Helsingfors; gewapende benden verwoestten Bessarabië, bolsjewisten en Oekraïners streden tegen elkaar te Luck. Oekraïë werd beschouwd als de graanzolder van Rusland. Geen wonder dat Duitschland er op loerde.

Bolsjewisten bezetten Kiew en ontbonden de Rada.

't Was met afgevaardigden der Rada dat Duitschland vrede sloot, het eerste vredetraktaat van den oorlog. Dit werd geteekend in den nacht van 8 op 9 Februari, om 2 uur 's morgens.

Duitschland en Oostenrijk hadden voordeelige handelsbetrekkingen bedongen.

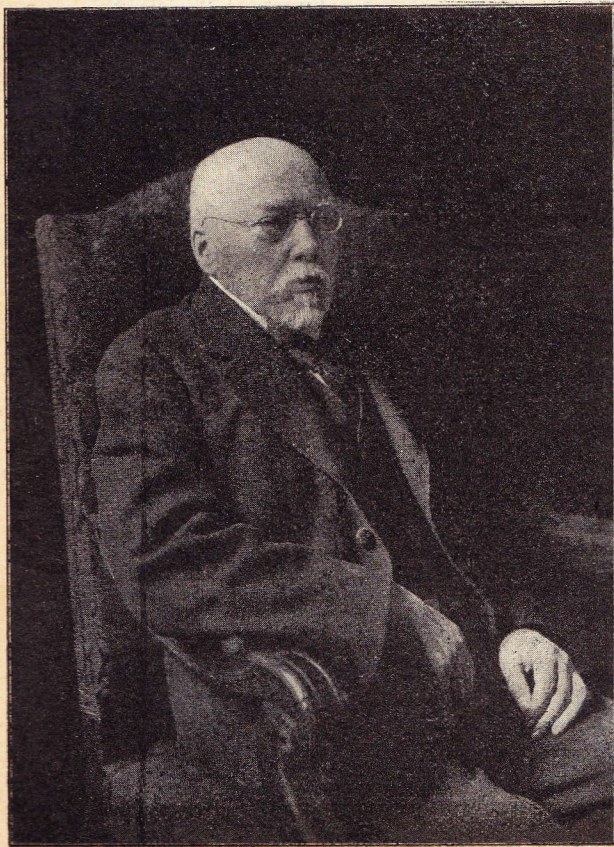
Het bezette gebied moest ontruimd en de gevangenen zouden uitgewisseld worden. Er was geen oorlogsvergoeding. De grenzen werden niet gewijzigd, uitgezonderd naar de zijde van Groot-Rusland, waar Oekraïë het gouvernement Cholm kreeg, een deel van Polen dus, wat bij de Polen groote woede wekte.

Den 3ⁿ Maart werd vrede met Rusland gesloten; over de gebeurtenissen aldaar spreken wij nader, evenals over de lotgevallen van Finland, Letland, enz.

Maar voor 't oogenblik leggen we er alleen den nadruk op, dat het Russische front geheel instortte.

Van 5 Febr. tot 26 Maart onderhandelden de Duitschers met Roemenië. Dit land, geheel aan zijn lot overgelaten, zag geen anderen uitweg dan vrede te sluiten. Maarschalk Mackensen zond het een ultimatum. Bratiano nam ontslag en er ontstond een ministerie Averesco.

De 24ⁿ Febr. begonnen de onderhandelingen te

Graaf von Hertling, Rijkskanselier.
Opvolger van Dr. Michaëlis.

Boekarest. Generaal Averesco vroeg toegevingen, maar kreeg een nieuw ultimatum tot antwoord.

Na een kroonraad te Jassy nam Roemenië den 5ⁿ Maart een verdrag aan, waarbij de Dobroedja aan Bulgarij afgestaan werd.

Het Roemeensch leger moest demobiliseeren. De geallieerde officieren zouden vertrekken. De troepen der Centralen kregen vrijen doortocht naar Odessa.

Duitschland eischte echter nog meer: bezetting der Roemeensche spoorwegen, monopolium van den graanuitvoer, afstand der petroleumrichtingen.

Generaal Averesco trad af; zijn opvolger Marghiloman nam den 26ⁿ Maart alle voorwaarden aan.

Een Oostenrijksch blad merkte terecht op: «Oekranië is de vrede van het koren, en Roemenië de vrede van de petroleum.»

Haastig den toestand voorloopig in 't Oosten regelen, om in het Westen te beginnen, dat was het doel van Duitschland.

De lange stilstand op het Westelijk front, van 6 December 1917 tot 20 Maart 1918 was daarvan het doel.

Alleen in de lucht werd gestreden en uit de lucht gemoord. In den nacht van 30 op 31 Januari 1918 verschenen in een helderen maannacht, der-

tig vijandelijke vliegtuigen boven Parijs en wierpen er 14.000 kg. ontploffingsstof. Er vielen 49 dooden en 206 gewonden.

Een Duitsch vliegtuig werd op den terugtocht geveld. De geallieerden bestookten Doornik, Kortrijk, Rijsel, Douai, Cambrai, Busigny, Hirson, Laon, Vouziers, Charleville, Thionville, Metz-Sablons, Pirmasens, Trier en nabij de kust Oostende, Zeebrugge, Brugge, Kortemark, Torhout.

In Maart wierpen Britten bommen op Mainz, Stuttgart, Coblenz, Freiburg, Kaiserslautern en Mannheim.

De Amerikanen ontscheepten geregeld op hun bassen Saint-Nazaire en Bordeaux-Bassens.

Generaal Pershing had zijn groot-hoofdkwartier te Chaumont. De 1^e Amerikaansche divisie kwam in linie te Sommerviller, ten Oosten van Nancy, wat later bezette ze een heelen sektor ten Noorden van Toul. In Januari kwam een tweede divisie zich opstellen tusschen Eparges en Spada.

Den 8ⁿ en 11ⁿ Maart hadden weer luchtaanvalen op Parijs plaats. Den 8ⁿ waren er 60 vliegtuigen en betreurde men 13 dooden en 50 gewonden; den 11ⁿ: 100 dooden en 79 gewonden.

En zoo naderde men de Lente, die algemeen als een «roode» voorspeld was geworden. Men voelde het, dat een geweldige storm losbreken zou.

De «Kaiserschlacht» zou ontbranden. Die moest aan Duitschland de eindoverwinning en den vrede brengen.

* * *

De man, die daarin een groote rol zou spelen was Ludendorff. Laten wij hem even van naderbij beschouwen.

Erich Ludendorff werd den 9ⁿ April 1865 geboren te Kraszczewnia (Posnanië). Zijn vader was reserve-officier geweest in den oorlog van 1866 tegen Oostenrijk en in 1870 tegen Frankrijk, en de militaire glorie had hem beheerscht. Hij toonde een hartstocht voor het leger en zijn zoon moest een militaire opleiding krijgen.

De knaap toonde reeds vroeg groote wilskracht.

Men vertelt inderdaad, dat hij reeds op vijfjarigen leeftijd door eigen wil een spraakgebrek afleerde, waaronder zijn eigenliefde zeer leed. Van dien tijd af ook, was hij weinig gemeenzaam, hooghartig vocht hij dikwijls met broertjes en zusjes, en dwaalde door de velden om de eenzaamheid te zoeken. Leerzaam studeerde hij flink, maar al zijn voorkeur ging naar de geschiedenis. (1)

Op 17-jarigen leeftijd was hij officier. Buiten zijn dienst bestudeerde hij de geschiedenis van Pruisen en Duitschland en vooral de veldtochten der groote legeroversten. Ook de aartrijkskunde boeide hem. Voor Bismarck had hij hooge verering.

Ludendorff begon zijn militaire loopbaan als onder-luitenant bij het 57^e regiment voetvolk te Wezel. In 1895 was hij kapitein bij den staf. In

(1) «Ludendorff» door generaal Buat.

Graaf von Czernin.

1900 werd hij bataljons-chef, in 1907 luitenant-kolonel, in 1911 kolonel. Bij den staf werd hij het hoofd van den voornaamsten dienst der krijgsoperaties. Hij maakte plannen op voor troepenconcentratie tegen de mogelijke vijanden van Duitschland en voor hem liep de eenige weg naar Frankrijk, door België.

Onzijdigheid; dat liet hem koud. Door België alleen zou Duitschland Frankrijk neer kunnen slaan. Met het oog daarop wist hij in 1912 een wet er door te krijgen tot versterking van het leger en verhooging van de oorlogsbegroting.

In 1914 was hij generaal-majoor. Toen de oorlog uitbrak, keerde hij van zijn garnizoen te Straatsburg naar den grooten staf terug en wel bij het 2^e leger van von Bülow. Zoo kwam hij dus voor Luik. Hij stelde zich hier aan het hoofd van een kolonne, die op de stad aftrok. De brigadecommandant werd gedood, maar Ludendorff verving hem onmiddellijk. Toen het in Oost-Pruisen niet goed ging en de Russen te veel vorderingen maakten, werd Ludendorff er heen gezonden. Hij was het, die de plannen opmaakte, welker uitvoering de Russische militaire macht tot in het harte trof. Hij was de overwinnaar van Tannenberg en de Mazuren.

In 1916 werd hij weer uitgekozen om het gevaar van het Somme-offensief te bezweren. Daar zag hij ook de gebreken der Deutsche oorlogvoe-

ring en hij wees er den rijkskanselier op, welke offers Duitschland zich moest getroosten om eind-overwinnaar te worden.

Zijn taak, tot nu toe uitsluitend militair gebleven, breidt zich geweldig uit. Ludendorff bemoeit zich met al de kwesties der buitenlandsche en binnenlandsche politiek en van het bestuur. Hij behandelt de vredesvoorwaarden — want men sprak in 1916 reeds van vrede —, hij neemt deel aan de konferenties die tot den duikbootoorlog tot 't uiterste leiden, hij stelt een wetsontwerp voor tot militairen dienstplicht van 15 tot 60 jaar, zelfs voor de vrouwen, hij mengt zich in alle vraagstukken van bevoorrading, vervoer, verdeeling van grondstoffen, pers, propaganda, onderdrukking van oproerige bewegingen. Overal is zijn spoor. En is zijn populariteit groot, dan is het noch in de regeeringskringen, noch in de parlementaire partijen, die hun steun aan de regeering verleen.

1917 ging voorbij, maar baarde Ludendorff veel angst en zorgen.

Rusland is weerloos, maar zal een revolutie als daar, ook niet Duitschland schokken? Hindenburg en Ludendorff bestrijden de politiek van toegeving en helpen Bethmann-Holweg ten val brengen.

Ludendorff bereidde haastig een nieuw offensief in 't Westen voor. Dat zou het volk weer militaristisch stemmen.

Gansch den Winter door wordt divisie na divisie uit Rusland, Roemenië en Italië naar Frankrijk gestuurd.

Het Groot-hoofdkwartier wordt naar Spa overgebracht, maar Ludendorff gaat zelf verder, en vestigt zich op den kommandopost te Avesnes. De groote strijd, de laatste zal beginnen, de bloedigste, die over den langen, geweldigen oorlog moet beslissen.

Eind Augustus 1916 was Ludendorff opperbevelhebber geworden. Wat hij sedert dien datum deed, was eigenlijk maar een voorbereiding tot de worsteling, welke thans losbarsten moet.

Ludendorff had soms den keizer zelf tegen zich.

«Zekeren dag kwam Ludendorff opzettelijk naar Berlijn, om bij den keizer te klagen over den kanselier, die door den Rijksdag een vredesmotie wilde laten stemmen. De keizer verzocht hem, zich alleen met militaire zaken te bemoeien en naar Kreuznach terug te keeren, waar toen het groot-hoofdkwartier was.» (1)

Ludendorff was de vijand van alle politiciers. Men beschuldigde hem als diktator op te treden. Men beweerde dat zelfs Hindenburg onder zijn invloed stond. Men trachtte hen te scheiden, maar dit slaagde niet, want Hindenburg en Ludendorff hadden dezelfde meening over oorlog en vrede.

Ludendorff was ook een der ontwerpers van het schandelijk stelsel der deportaties.

«Daar hij niet genoeg Duitschers krijgt, tracht

(1) «Ludendorff» door generaal Buat.

Generaal-kwartiermeester Ludendorff.

Ludendorff de rangen aan te vullen door bewoners der bezette landen.

In 't belang van België — heet het dan — eischt men de werkloozen op. Men handelt evenzoo in Polen. Daar er nooit genoeg arbeiders zijn, deporteert men er meer en meer. Ook de krijgsgevangenen worden genomen en tusschen het front en het binnenland verdeeld. Zonder de Russen zou Duitschland nooit in zijn economische behoeften hebben kunnen voorzien.

Tot het einde toe worstelt Ludendorff, opdat Duitschland hem den laatste zijner zonen levere, die in staat is om de wapens te dragen, en zal hij zich verzetten tegen de regeering, die aan zijn verlangen niet voldoet.» (1)

Sedert 1914 had hij een groot doel: Rusland te verslaan. In het voorjaar van 1918 is dit doel bereikt.

Al de Deutsche troepen kunnen nu op het Westelijk front samengetrokken worden. Nooit is de verhouding in legersterkte zoo gunstig geweest. En Ludendorff had een plan gereed.

De groote slag moet toegebracht worden vóór Amerika werkelijke hulp brengen kan. Is Maart nog wat vroeg misschien, uitstellen kan men niet meer.

Met één aanval zou men beginnen. Ludendorff aarzelt tusschen drie sektoren: 1. Ieperen-Atrecht. 2. Atrecht-Saint-Quentin. 3. Verdun.

De eerste sektor was het aanlokkelijkst. Iepe-

ren-Atrecht, dat beteekende Calais, Boulogne, de Kanaalkust, de verwezenlijking van den droom uit 1914, het toen zoo bekende «nach Calais». Dan kon men Engeland rechtstreeks bedreigen, en ware België geheel bezet.

Maar het terrein was in Maart niet voor een offensief geschikt, en we zeiden het reeds, hoe de tijd drong.

Ieperen-Atrecht was nu een oneindig moeras, van grachten doorsneden, een reusachtige slijkpoel.

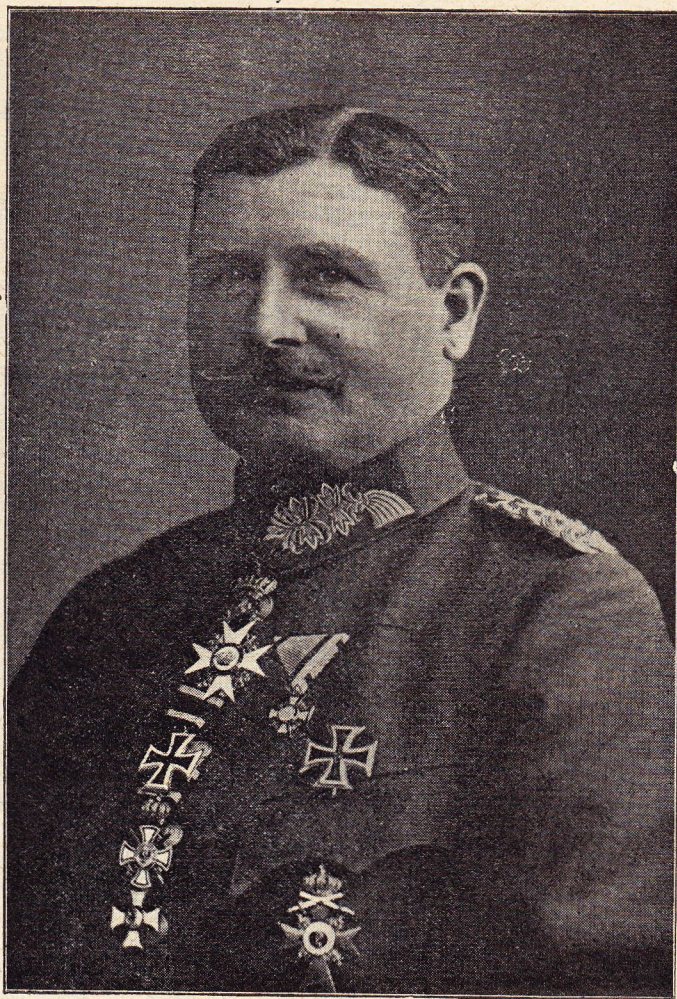
Verdun had ook nadeelen. In 1916 was de strijd daar dood geloopen en de naam alleen moest het Fransche leger bezielen tot het uiterste verzet. Het bergachtig terrein bood veel hinderpalen.

Ludendorff koos dus den derden sektor: Atrecht-Saint-Quentin. Daar was het zwakke punt van het Westelijk front, de verbinding tusschen Franschen en Britten. Daar kon de weg leiden naar Amiens, om de beide geallieerden te scheiden en de Engelschen op de kust te werpen.

Vier legers werden voor dien aanval aangeduid. Meer links moest tevens een leger van La Fère vertrekken, en gelijken tred houden met de andere, maar dan in de richting Chauny en Noyon. Later kon men den aanval nog uitbreiden, de helft van 't Deutsche leger, dat in 't geheel 206 divisies telde, zou er trouwens aan meewerken.

Al die maatregelen werden in 't geheim geno-

(1) Als voren.

Luitenant-generaal Groener, opvolger van den
Generaal-kwartiermeester Ludendorff.

men. De voorbereiding moest op 20 Maart geëindigd zijn en het offensief den 21ⁿ beginnen.

Wij zeiden, dat de maatregelen in 't geheim waren genomen. Voor de geallieerde staven was het inderdaad moeilijk te bepalen, waar de slag geleverd zou worden.

In schijn legden de Duitschers vliegpleinen aan en bouwden hospitalen in Champagne en een proklamatie van den kroonprins gaf nog meer aanleiding om te veronderstellen, dat de strijd daar losbranden zou.

In Thierache stelde Ludendorff zijn twee legers samen: het 17^e, Otto van Below, de overwinnaar van Caporetto en het 18^e, von Hutier, de overwinnaar van Riga.

Ludendorff schreef nog andere maatregelen voor, om zijn ware bedoelingen te vermommen: nachtelijke marschen, veelal door bosschen, over kleine wegen, in groepen, zoodat de aanvalstroepen slechts zouden aankomen, als zij in den strijd moesten; korte artillerievoorbereiding, en met gasgranaten, enz. Men moest aanvallen met een geweldige macht en zich niet om verliezen bekommeren.

De legers Below en Hutier zouden plaatsnemen aan weerszijden van het 2^e, von der Marwitz. In tien nachtelijke marschen begaven zich de divisies naar Saint-Quentin.

« Vreemd te moeten denken », zoo las men in een notaboekje, « dat heden avond al die massa's troepen naar 't Westen trekken. Langs alle wegen van dit uitgebreid front, is Duitschland op marsch. »

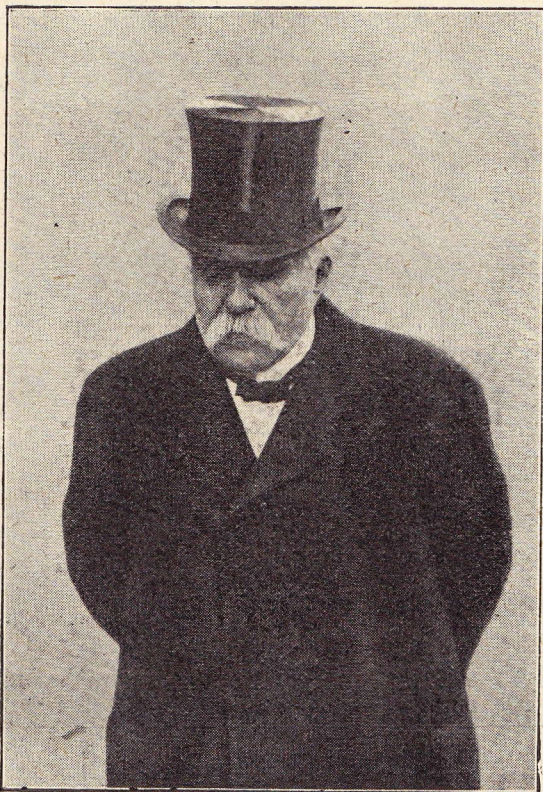
Saint-Quentin, sedert 25 Augustus 1914 bezet, was een gewichtig punt voor den vijand. Meer dan drie jaar dus, hadden ze het kunnen versterken.

Voor den oorlog telde de stad 55.000 zielen, en bezat ze bloeiende metaalfabrieken, weverijen en kantwerkhuisen.

In Maart 1917, bij de bekende verwoestingen, was de bevolking vertrokken. De bezetters plunderden toen ook de stad.

In 1870 was Saint-Quentin tot 1873 door de Pruisen bezet. Nu duurde het verblijf van den vijand al even lang.

Thans in Maart 1918 waren aller blikken er

Georges Clemenceau.

op gevestigd. Vandaar uit zou de beslissende strijd beginnen.

Het Fransch Groot-hoofdkwartier bevond zich te Compiègne. Men verwachtte er natuurlijk het offensief, en reeds vroeger dan het losbarstte. Men versterkte het front. Men had een vage hoop, dat de revolutie uit Rusland ook naar de Duitschers zou overslaan. Men geloofde, dat Duitschland nog veel last zou hebben met het Oosten. Van veel zijden drong men op een eigen offensief aan, om den vijand voor te zijn en die wensch kwam ook tot uiting in de pers. Men vond Pétain te traag.

Zoo schrijft Jean de Pierrefeu in zijn « G. Q. G. » :

« Ik ontving op dat oogenblik een brief van een generaal, die bevel voerde op het front, een der schitterendste van het leger, wiens helderheid van geest en militaire wetenschap merkwaardig was.

Hij verzocht mij hem te komen bezoeken in een hotel te Parijs, waar hij voor vier of vijf dagen verbleef. Ik vroeg een dag verlof. Ik vond hem buiten zich zelve.

« Pétain », zei hij tot mij, « brengt Frankrijk ten val. Zijn geest van eeuwige matiging is bezig met ons in den afgrond te storten. Wij zullen de gelegenheid verspelen, om het offensief onze vijanden in den wortel af te snijden. Als een krachtige persveldtocht de oogen van de regeering en het land niet opent, en

Generaal Pétain.

de noodzakelijkheid van den voorbehoeden aanval toont, zijn wij verloren. Deze persveldtocht moeten we doen, en daarom heb ik u ontboden : het belang van Frankrijk staat op het spel, aarzel dus niet. Ik zal u zelf twee artikels geven. »

Ik was verstomd. Deze zoo evenwichtige hersenen waren ook door de ziekte aangetast. Ik kon hem geen rede doen verstaan. Welk gezag had ik, reserveluitenant, trouwens, tegenover zulk een man?

Men kan zich inbeelden, welk een geweldige druk er in die richting op Clemenceau uitgeoefend moet worden. Zeker verdient onze Eerste Minister, die er niet naar luisterde, de dankbaarheid van alle Franschen.

Hij heeft zooveel roem verworven, door niet toe te geven aan die vurige stemmen, overtuigende, angstige betoogen van mannen, die slechts aan 't heil van 't land dachten en te goeder trouw meenden, dat Frankrijk verloren was, zoo het in zijn verdedigende houding bleef, als door de ellendelingen schadeloos te maken, welke ontmoediging en paniek verwekten.

Maar zijn vertrouwen in Pétain was niet te schokken. Hij deed niets om diens honding te wijzigen.

Toch was Pétain niet zonder ongerustheid. Hij voelde dat een soort van onpopulariteit hem bereikte en zijn gezag ondermijnde. »

Ondertusschen werkte het Groot-hoofdkwartier ijverig voort en verdeelde de reserve zoo, dat men ze steeds op talrijke punten aanvoeren kon, als de vijand daar een aanval begon.

De munitie stapelde zich in geweldige hoeveelheid op.

Een maand ongeveer voor het offensief, op een

Rustende munitietrein der Duitschers aan de Fransch-Belgische grens.

avond om half zeven, wierp een vijandelijke vlieger een bom nabij het paleis, waar de groote staf gevestigd was. Vijf huizen stortten in. Twee officieren werden op straat op den slag gedood en verscheidenen gewond.

Men vroeg, wat de bedoeling van den Duitscher kon zijn. Men merkte op, dat het Groot-hoofdkwartier daar slecht geplaatst was, op den weg naar Parijs, bij een rivier, een kruispunt van wegen, bij een spoorlijn, al punten welke bij een offensief geweldig bestookt zouden worden.

Maar men verhuisde niet. Het Groot-hoofdkwartier kon toch niet op de vlucht gaan voor een bom! En Compiègne was dicht bij het Britsch front, en in geval van een offensief, moest men flink verband houden met de bondgenooten.

Maar nog altijd vroeg men zich af, waar de vijand zijn aanval zou doen. Dat Ludendorff zijn maatregelen wel goed geheim had kunnen houden, bleek uit het feit, hoe Pétain gclastte de linies met zoo weinig mogelijk troepen te bezetten en op de kruispunten van wegen het maximum reserve op te stellen, terwijl de spoorwagens en auto's gereed stonden, om snel de hulplegers te vervoeren, daar, waar ze noodig zouden zijn.

De Duitschers leidden hun offensief in, door Parijs met een kanon van groote draagkracht te beschieten.

Men dacht eerst aan bommen, maar bij het onderzoek van scherven ontstond twijfel.

Den 19ⁿ Maart kwam er bericht van op het Groot-hoofdkwartier. Artilleurs geloofden niet aan de mogelijkheid van zoo'n kanon.

Ja, ze durfden alles er op verwekken, dat er van geen geschut sprake kon zijn. En toch was het een kanon! Het stond opgesteld te Crépy-en-Lannois. De keizer woonde het eerste schot bij.

De Deutsche pers schreef, dat het een middel was om den oorlog te verkorten.

* * *

En hoe was het in ons land?

Ook daar verbeidde men het offensief, en waakte de bezetter, dat er geen berichten over troepenbewegingen zouden bekend worden. Aan de grens dus, moest hij streng optreden. Daar was het « Grensschutz kommando ».

En men schreef van de grens:

«Dit «Grensschutzkommando», moet werken, om 't arme België zoo dicht mogelijk te sluiten. Die maatregel is nog niet streng genoeg.

Dan zijn daar de steeds wisselende posten van de alhier in rust komende troepen-afdeelingen. Deze volstaan evenmin.

Zwaarder nog is de druk van de veld-polizei. Die heeft de grootste macht en bestaat uit goed geoefende politieambtenaren. Ze sluipen overal rond, loeren en luisteren, voeren spionnage en kontra-spionnage, doen huiszoekingen, provoceren, en ze vertoonen wel het echt Pruisisch karakter.

Wat al tranen hebben zij doen schreien! Hun wegen zijn kronkelachtig en lang. Ons is een geval bekend van een Belg, dien ze in dienst genomen hadden en dien we met name kunnen noemen. De schelm was de eene week te Rotter-

Engelsche troepen met een proviandtrein trekken door een dorp gedurende het groote Duitsche offensief.

dam of in den Haag en de andere te Brugge en aan de kust. Tusschen beide reizen had hij interviews met den Duitschen politie-kommissaris te Brugge. De kerel ging zoo ver, dat hij zich als een Entente-vriend bij Belgische burgers aanbod, natuurlijk bij rijke (met 't oog op de boeten) om hun tot spionnagediensten uit te lokken en ze dan te verraden.

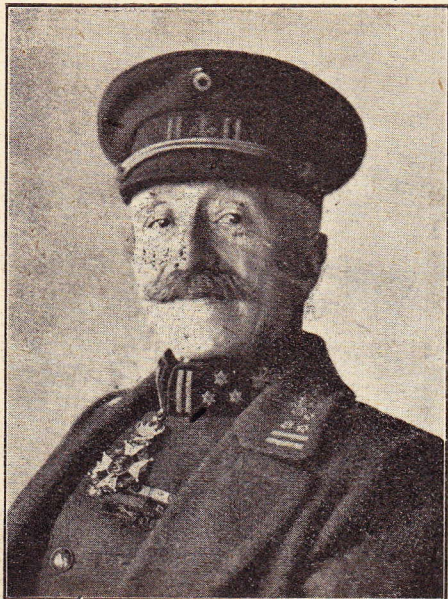
Zoo heeft de polizei ook in dienst Duitschers die zeer lang in België gewoond hebben, vloeiend Fransch en Vlaamsch spreken, in caté's, bioskopen, enz. tusschen de burgerij moeten gaan om maar af te luisteren. Ook van de agenten zijn ons namen bekend en zoo beloonen ze de gast-vrijheid en de broodwinning, welke ze jaren in België genoten.

Ja, de grens wordt scherp bewaakt. Op sommige punten, ook in Zeeuwsch-Vlaanderen, is de geheele versperring verzet en zijn daardoor gevaarlijke punten ontstaan n.l. daar waar eenig Belgisch gebied vrij gelaten werd en niet meer van Nederlandsch te onderscheiden is. Wel is waar, moet men ook op Hollandsch gebied 50 meter van de grens blijven, maar wie er onbekend is, kan er gemakkelijk verdwalen. En op dat zoogenaamd vrij Belgisch gebied kan men gevat of, erger ook, neergeschoten worden, want de laatste instructies van de Deutsche wachten zijn zeer streng.

Trouwens op veel plaatsen staan de Duitschers zelf een eind van de grens, opdat ze niet meer met burgers op Hollandsch gebied in aanraking zouden kunnen komen. Men vertrouwt hun babbelen niet meer. Vroeger bedelden ze dikwijls aan Nederlanders om voedsel. Thans worden ze met gevangenis streng gestraft, als ze nog iets durven aannemen. « Geschenken onderhouden de vriendschap » oordeelen de oversten en van die vriendschap moeten ze vooral nu, in verband met al hun militaire maatregelen in Vlaanderen niets hebben.

Tot nu toe wordt op die breede, afgesloten grensstrook niet gewerkt, het land ligt woest en we hoorden van een Belgischen boer, die aldus zijn akkers met 100 gemeten vermindert ziet. Vroeger hield hij tien paarden, nu geen enkel meer.

Hoe streng het aan de grens is, ondervond een Duitsch soldaat, die ongewapend bij den draad slenterde om te deserteeren. Zijn plan was uitgelekt en « kameraden » lagen op den loer. Eensklaps, toen de man reeds meende, in 't vrije land te kunnen stappen, sprongen de schildwachten te voorschijn en voerden ze hem mee. Ze sloegen en schopten den gevangene, wat van Hollandsch gebied duidelijk werd gezien. 't Waren landstormers, die zoo hardhandig optraden en niet naar de eerste linie gaan.

De Belgische generaal Beckheim.

Is het geweldig kanongebulder, het langgerekt gehuil en het trommelvuur, dat heden den ganschen dag en nacht tot ver in Zeeland zelfs de ramen deed rinkelen, geen oogenblik van de lucht was en nu Zaterdagavond, nog steeds aanhoudt, de inleiding van zware gevechten in Vlaanderen? Wij weten het niet, maar wat we wel weten is, dat de militaire drukte in Vlaanderen haar hoogtepunt bereikt schijnt te hebben. Zoo juist vernemen we hierover nieuwe bijzonderheden.

Alleen te Gent en omgeving wordt het troepen-aantal, dat hier ver van het front in reserve gehouden wordt, op een half miljoen geschat. De heeren- en gegoede burgerhuizen zijn door officieren ingenomen en veel bewoners kregen in den laatsten tijd weer bevel te verhuizen. Zoo was het ook in dorpen achter de frontlinie; de manschappen logeeren in kazernen, scholen en in fabrieken, die haastig in kazernen werden veranderd.

Op pleinen rond de stad oefenen oudere en jongere soldaten, gereorganiseerde regimenten zich, om gereed te zijn voor straks, wanneer het ernst zal zijn met het werpen van handgranaten, het hanteeren van mitrailleurs, het aanvalen met de bajonet en andere manoeuvres, die ze nu nog vreedzaam in 't stralend zonnelicht langs de Leie of nabij de stad doen.

Zoo wacht men, maar de angst voor dien strijd stemt menigeen oproerig. Gistermorgen heel vroeg marcheerde een troep ongewapende soldaten tusschen gendarmen naar het Sint-Pieter-station. Dat waren dienstweigeraars.

't Zijn slechts enkelingen, die opstaan tegen de ijzeren discipline, want de meesten, welke aanvankelijk weerspanning waren, bezwijken bij het streng verhoor in een zeker gebouw te Gent en gaan in schijn berouwvol, al is het met den wrok

in 't hart, recht naar 't front, om er hun onbezonnenheid te boeten. Trouwens de vrede met Rusland wekte nieuwe hoop op een spoedig einde van den oorlog en even sterk als in Oktober 1914 hoort men nu in Vlaanderen overmoedig voorspellen:

« Wir gehen nach Calais ».

Op elken hoek der stad, in alle tram's ziet men te Gent en ook elders in Vlaanderen op groote, met de Duitsche kleuren omrande papieren: « Pas op voor de spionnen ». De spionnenvrees is weer groot en de terreur daardoor hevig. Een wanhopige vrees voor spreken bevangt den menschen; overal loeren verklikkers. Aanhoudingen zijn aan de orde van den dag. Zoo werd in de voorstad Ledeberg een jonge man door Duitsche agenten omringd. Deze burger weigerde zich over te geven en trok in wanhoop een revolver; hij loste een schot en doodde een zijner vijanden. Hij schoot weer, maar ook de Duitschers vuurden. De man viel, doch eveneens een tweede tegenstander lag getroffen op den grond. De burger stierf.

Men deporteert kinderen van 14 tot 17 jaar. Zoo ver is men nu in Vlaanderen gekomen en men kan zich den angst, de droefheid en de wanhoop der ouders voorstellen. Vrouwen zien niet alleen hun man, hun oudsten zoon, maar nu ook hun kinderen wegsleuren en de militaire arbeid aan 't front is als een hel. Wat al drama's hoort men vandaar, maar al 't militair geschetter over 't offensief moet het noodgeschrei der burgerij verdooven en als we dit hier in diepen ernst melden, dan weten we, dat we den banger kreet van een gemarteld volk over de grens van 't afgesloten gebied doen weerklinken. Terecht vraagt men zich af, wat het lot van die geteisterde Vlaamsche en ook Waalsche en Noord-Fransche burgers zal zijn, als eens het offensief losbreekt. We weten welk onrecht er nu reeds gebeurt, hoe burgers weggezakt geschut naar boven moeten halen en onderkomens moeten bouwen. Zullen de Duitschers er voor terugdeinzen, de burgers straks onder 't verschrikkelijk vuur van een bombardement te dwingen om allerlei dringende werkzaamheden uit te voeren tot beveliging van Duitsche soldaten, wanneer 't immers zal zijn: « Er op of er onder »? Waarom eischen de Duitschers overal lijsten op van vrouwen en meisjes? Hier wacht men in nieuwsgierigheid af, wat de Lente brengen zal, maar daar in Vlaanderen geschiedt dit verbeiden der gebeurtenissen in zieleangst, overgeleverd als men is aan de terreur van den onbarmhartigen vijand. »

Zoo was inderdaad de toestand, in afwachting der roode Lente! En in die dagen hadden de groote processen plaats, om den schrik nog meer te verbreiden.

De dag naderde.

Op den avond van 20 Maart hoorde men in het Fransch groot-hoofdkwartier geweldig geschut. Het zweeg even in den nacht, doch begon weer om vijf uur 's morgens. De Britten waren een tegen-offensief begonnen. Maar de Duitschers lieten niet op zich wachten. Men meldde aan het

hoofdkwartier, dat de vijand uit zijn loopgraven was gekomen. Het geschut donderde. De veldtocht van 1918 was aangevangen.

XXXVIII.

Het begin van het offensief. — Verlies van Ham. Angstige dagen.

De Britten kregen den eersten schok, het 3^e leger van Byng ten Noorden en het 5^e van Gough ten Zuiden. Gough had van gevangenen reeds den 19ⁿ Maart vernomen, dat de strijd den 21ⁿ zou losbarsten. Daarom liet Gough de omgeving van Saint-Quentin beschieten, het bombardement waarvan we in het vorig hoofdstuk hoorden.

Tegenover Byng stonden 320.000 man, tegenover Gough 580.000 man; Gough beschikte slechts over 170.000 man.

De Duitschers antwoordden eerst niet op de Britsche artillerie, maar wachtten hun tijd af.

De eerste dag van het offensief werd in mist geboren; men zag geen vijf meter ver.

Om 2 uur 's morgens, barstte het Deutsche geschut los; het was hevig. Dan zweeg het een wijle. Om vier uur echter begon het nog heviger te bulderen. In een uur en 18 minuten brandde de vijand 650.000 granaten los. De rest bleef hangen. De Duitschers wachtten in hun loopgraven het sein tot den aanval.

« Het was een ontzettend oogenblik », getuigde er een later. « De aarde beefde als nooit te voren. En voor ons niet alleen de mist, maar ook de dichte rookwolken. Daar moesten we straks door, 't onbekende, 't geheimzinnige in. We voelden het, dat we nooit uren beleefd hadden, als nu, dat men naar geen verliezen zou zien, dat de offers zwaar moesten zijn. Uren... zeg ik... Voor velen, kon het leven maar enkele minuten meer duren. Maar weinigen konden in dien orkaan denken. Zenuwachtigheid greep ons aan. Bijna smeekend keken velen naar de officieren.

Nu het toch gebeuren moest, dan maar hoe eer hoe liever. Wachten matte zoo af. Er moest ontspanning komen, al was het dan door den dood. De kanonnen huilden maar voort. O, het sein, het sein.... »

Om 9 u. 40 kwam het.

De Duitschers schoten met gas, en de Britten moesten hun masker opzetten, maar velen waren reeds dadelijk door het helsch gif gegrepen. De vijand rukte over het niemands land, gehuld in den mist.

Aan de draadversperring geen aarzeling. Men had draagbare bruggen, die uit drie stukken bestonden. Ze werden vlug gemonteerd en dan over de hindernis!

De Engelschen in de eerste loopgraven leden ontzaglijk onder de beschieting. De ademhaling was benauwd, en het verschrikkelijk bombardement had reeds veel slachtoffers geëischt. Rondom lagen dooden, en in den mist klonk het gekerm van onzichtbare gewonden. Anderen zaten daar zelfs verstomd, gansch gedemoraliseerd door den ongekenen stortvloed van ijzer, de steeds maar aanstroomende wolken gas.

En daar was eensklaps de vijand, zonder dat men hem had zien of hooren naderen. Met wild hoerageroep sprongen de Duitschers de stelling binnen. Groepen werden omsingeld, zonder dat ze kans hadden tegenweer te bieden. Wie nog verzet bood, werd gedood. Men stuurde gevangenen naar achteren. En het aantal bestormers nam steeds toe, voor, links, rechts, in den rug dan. Overal klonken de zegekreten.

En gas maar en rook! De artilleristen, die de Deutsche infanterie volgden, konden den kop der paarden niet onderscheiden, zoo was de lucht bezwangerd.

De Britsche linie kraakte: het 3^e korps week aan de rechterzijde, het 19^e aan de linker. Gough worstelde met 1 tegen 3.

Maar er kwam orde bij de Britten. Het verzet nam toe, de strijd werd heviger. Men bestookte elkaar met woede, leverde gevechten, man tegen man. Vreeselijk ging het vooral toe op den weg van Saint-Quentin naar Chauny, bij Contescourt. Het 18e verdedigde er elken voet grond.

Maar om 6 uur 's avonds, was de vijand meester van Contescourt. Hij rukte verder, bezette om 7 uur Grand-Seraucourt. Tusschen Saint-Quentin en La Fère was dus al een bres. Men verwijdde ze naar het Noorden. De 9e Britsche divisie had het zwaar te verantwoorden bij Gouzeaucourt.

Maar vliegers meldten aan Gough, dat de wegen van nieuwe troepen wemelden. De vijand handelde met overleg. Ludendorffs plan moest uitgevoerd worden en schreef voor den eersten dag een vordering van 8 km. voort.

Dan was de eerste wijde bres geslagen. Morgen zou men die verruimen.

Gough liet zijn troepen 5 kilometer terugtrekken, gedekt door tanks en ruitery; zoo bereikte men de linie Gouzeaucourt-Epehy-Le Veguierkanaal van Crozat.

De Duitschers wisten, dat de keizer aan het front was. Hij bevond zich met zijn staf op een kasteel bij Saint-Quentin en zag daar de eindeloze rij van troepen naar den strijd trekken.

Den 22ⁿ Maart dreef Ludendorff zijn aanvallen met groote hevigheid voort. Hij wilde de tegenpartij geen gelegenheid geven zich te herstellen of te hergroepeeren.

Niet alleen bij Saint-Quentin, maar ook op den weg van het oude Laon, zag men kolonne na kolonne ten strijde trekken. En onstuimig gingen de Duitschers ten aanval. Wel was er ook hier en daar warreling en hapering, want sommige afdeelingen wierpen zich ter plundering op achtergelaten Engelsche voorraden, maar de officieren handhaafden een strenge Deutsche discipline. De aanvallen van den 22ⁿ brachten den vijand een groot aantal gevangenen.

's Avonds was een divisie van von Gayl meester van Tergnier. Gough werd teruggeworpen op de linie van het kanaal Crozat-Ham-Monchy-Vraignes-Brusle-Tincourt.

Vreeselijke gevechten werden geleverd om de hoogten van Epehy, Roisel, Savy, Roupay, Vendeuil, Liez. De Deutsche jagers leden er zware

Observatie-ballon.

verliezen, maar naar offers mocht er niet gezien worden immers. Reserve stond steeds gereed om de bressen aan te vullen. Over gewonden en dooden ging het vooruit, en de Britten waren niet bestand tegen die bestormingen.

Byng gaf Vaulx en Henin op, dan Havrincourt en Monchy.

De Duitschers hadden dus vorderingen op de gansche lijn, ten Noorden en ten Zuiden van Saint-Quentin.

* * *

Het nieuws, dat het offensief begonnen was, maakte een diepen indruk overal. Het eerste bericht der Duitschers was nog zeer zeker en luidde als volgt:

« Van het Z.-O. van Atrecht tot La Fère vielen wij de Engelsche stellingen aan. Na een hevige artillerie-voorbereiding en mijnwerpersactie viel onze infanterie over een breed front aan en veroverde overal de eerste linie van den vijand.

Tusschen La Fère en Soissons, en ter weerszijden van Reims en in Champagne, nam de artilleriestrijd in hevigheid toe. Onze stormkolonnen keerden op vele plaatsen met gevangenen terug.

De legers van von Gallwitz en prins Albrecht: Onze artillerie zette de vernietiging van de infanterie-posities en batterijen van den vijand voor Verdun voort.

Ook in Lotharingen nam het vuurgevecht op verschillende punten in hevigheid toe. »

De Engelsche pers bereidde het volk als volgt voor op de groote gebeurtenissen, welke te verwachten waren:

« De speciale korrespondent van de «Times» bij het Engelsche leger in Frankrijk seint, dat de Duitschers, na eerst hun artillerie-vuur in hoofdzaak op den Noordelijken sektor van het front

te hebben gekoncentreerd, hedenmorgen vroeg een hevig artillerievuur richtten op een groot gedeelte van den Zuidelijken sektor, van Atrecht tot beneden Saint-Quentin.

Het schieten begon bij het aanbreken van den dag en duurde den geheelen morgen voort. In den loop van den morgen kwamen er berichten binnen omtrent veelzeggende bewegingen van de vijandelijke infanterie langs een even uitgestrekt front. Deze berichten kwamen van punten, zeer ver uit elkaar liggend, n.l. van de streek van Croisilles, Bullecourt en Lagnicourt in het Noorden tot de streek van Roussoy en Hargicourt in het Zuiden.

Deze aanvallende beweging blijkt aanzienlijk veel krachtiger en omvangrijker te zijn dan eenige andere krijgsoperatie, welke dit jaar ondernomen werd. Ik vertrek thans naar den sektor, waar de voornaamste aanvallen schijnen plaats te vinden.

Het weder is thans fraai, maar de barometer staat op ongestadig. Er waait een lichte wind, meerendeels Noord-West. Een groot gedeelte van Noord-Frankrijk is in een witten mist gehuld, waardoor de waarneming bemoeilijkt wordt. »

Wij wisten er reeds op, dat Ludendorff alles in het werk gesteld had, om zijn bedoelingen geheim te houden. Hij was er uitstekend in geslaagd.

Van Fransche zijde sprak men zelfs over de verrassing van 21 Maart. En nu de slag in feite begonnen was, tastte men nog in 't duister.

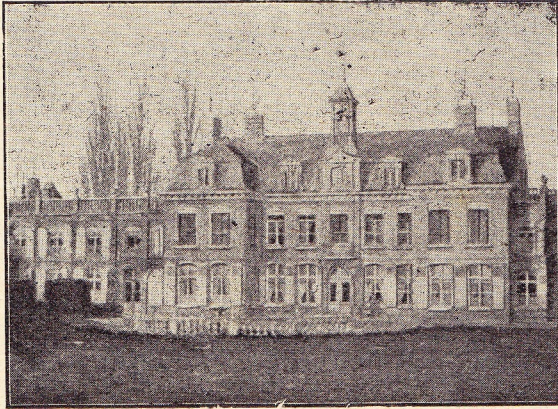
Zoo schreef men over 't algemeen in den zin van het volgend artikel:

« Het is nog altijd mogelijk, dat de Duitschers, met de thans begonnen operaties op groote schaal, nog slechts een beperkt doel voor oogen hebben. 't Is ook mogelijk, dat ze zoo bescheiden zijn, om ingeval deze operatie zou falen, nog altijd te kunnen zeggen, dat ze volstrekt geen doorbraak hadden bedoeld. De speciale korrespondent van «Reuter» meent, dat de Duitschers op het gedeelte van de Hindenburg-linie drukking uitoefenen, om te beletten, dat de Britten met hun reserves van de eene plaats naar de andere trekken, maar dat ze het hoofdzakelijk op de hoogten bij Saint-Quentin hebben gemunt. De korrespondent van de «Morning Post» schrijft hun een verder strekkende bedoeling toe. Hij meent, dat zij het erop aanleggen om het gedeelte van de Hindenburg-linie terug in handen te krijgen, dat ze vier maanden geleden verloren hebben.

Beide hypothesen zouden dan slechts wijzen op de bedoeling bij den Duitschen generalen staf om zijn stellingen voor het defensief te verbeteren, en dus de kansen voor een geallieerd offensief te verkleinen.

Wat ervan zij; vanzelf spreekt het, dat het voor de Duitschers de hoogste tijd geworden was om wat te beginnen, als ze werkelijk profijt willen trekken uit het Russische verraad. Iedere dag uitstel beteekent versterking van den vijand, wiens gelederen zonder ophouden door Amerikanen worden aangevuld, en dan is het weder, voor dezen tijd van 't jaar, ideaal.

Sedert lang reeds bestaat bij de geallieerden

Het voormalige kasteel van Hege.

niet de geringste twijfel meer omtrent 't vaste voornemen van den Duitschen generalen staf om in Frankrijk nog een ontzaglijke inspanning te ontwikkelen. Als de geallieerden zich ooit bezondigd hebben aan onderschatting van de vijandelijke kracht, dan is het zeker wel niet op dit oogenblik. Al de militaire kritici, in de Fransche en in de Engelsche pers, zijn het erover eens, dat het Duitsche leger in Frankrijk nooit zoo geweldig en zoo sterk bewapend was als thans.

Weken geleden rekende de opvolger van kolonel Repington in de «Times» reeds uit, dat, in het ongunstigste geval, Duitschland nog 640.000 man uit Rusland naar het Westen zou kunnen overbrengen, en dat, door de verkorting van het front in Italië, de Oostenrijkers ook nog een 250.000 man voor den aanval in Frankrijk zouden kunnen missen, als ze daaraan mee willen doen.

Dit laatste schijnt dan inderdaad ook het geval te zijn. Er wordt althans reeds melding gemaakt van de hulp der Oostenrijksche artillerie in den Elzas.

Het is dus wel zéér waarschijnlijk, dat de Duitsche generale staf, het koste wat het wil, dezen Zomer nog een beslissing op het Westelijk front wil uitlokken. Alles wat de Fransche, Engelsche en Belgische vliegers hebben kunnen waarnemen achter het Duitsche front, wijst op dit voornemen. Overal worden nieuwe opslagplaatsen voor munitie aangelegd, en smalle spoorwegen in alle richtingen om deze munitie tot in de vóórste gevechtslinies te brengen. Verder achter deze linies ziet men heele kampementen verrijzen, voor de ambulances bestemd, en overal is men bezig, nieuwe tanks te beproeven, die in groot aantal uit Duitschland worden aangevoerd. De artillerie vermeerdert zienderoogen, en van gevangenen heeft men vernomen, dat iedere kompagnie infanterie nog zes mitrailleurs meer gekregen heeft. In Vlaanderen vooral zien de vliegers de z.g. pillendozen als paddenstoelen uit den grond opschieten, welk laatste verschijnsel nu weer minder wijst op een offensief dan op maatregelen voor 't geval de Duitschers tot

terugtrekken genoodzaakt mochten worden. Maar, natuurlijk, is overal ook in dit geval voorzien.

Intusschen is uit het feit, dat de Duitschers thans heel het Britsche front onder vuur genomen hebben, nog geen definitieve konklusie betreffende hun bedoeling te trekken. Eerst hebben ze den Noordelijken vleugel der Engelschen aangepakt; dan hebben ze dien aanval uitgebreid tot het Zuidelijke gedeelte. Er bestaat geen reden, waarom ze hun offensief ook niet tot tegen de Fransche linies zouden uitbreiden.

Waarom zou zelfs heel de thans begonnen aanval geen schijn-beweging zijn om de Engelsche strijdkrachten in 't centrum van het front vast te houden, terwijl dan een ontzettende druk op de beide vleugels — op de Belgen in Vlaanderen, en op de Franschen in Champagne tot aan Verdun — zou worden uitgeoefend?

Geruststellend blijft in ieder geval, dat de geallieerden nooit zoo duidelijk iedere eventualiteit voor oogen hebben gehouden, nooit de kracht van den vijand zóó hoog hebben geteld, en... toch ook nooit zóó vast vertrouwden op hun eigen weerstandsvermogen.

Nooit klonk zoo fier en zoo vastberaden hun wachtwoord van Verdun:

«Ils ne passeront pas!»

Het kwam er nu op aan, het publiek een hart onder den riem te steken, den moed hoog te houden, want terwijl men nog in veronderstellingen giste, was in feite de groote poging van Duitschland om een beslissing te krijgen, begonnen.

Bij het geallieerd opperbevel was men niet zoo gerust, gelijk men het voorstelde.

Ziehier wat generaal Mangin schrijft: (1)

«In den verwarden strijd liepen de versterkingen als verloren en reeds den 22ⁿ had Gough al zijn reserven verbruikt, zonder zijn linie te kunnen herstellen: links hield Byng het goed uit, maar Goughs leger had veel verloren.

Reeds van af den 21ⁿ, na een vlugge bespreking met Sir Douglas Haig, brengt generaal Pétain het legerkorps Pellé naar Noyon-Chauny, terwijl een andere divisie den rechtervleugel van Goughs leger versterkt.

Generaal Pellé kon van af den 22ⁿ hulp verleen en met troepen, die haastig uit vrachtauto's stapten, maar die slechts langzamer door hun artillerie ingehaald konden worden. Deze hulp vertraagde de Duitsche vorderingen en deed den vijand het veroverd terrein duur betalen, maar stuitte hem toch niet.

Twee nieuwe divisies komen aan en het geheel vormt het 3e leger Humbert, dat het Fransche front verlengt. Het 1e leger Debeney vormt zich rechts van de indeuking bij Montdidier-Moreuil. Deze beide legers groepeeren zich onder de bevelen van generaal Fayolle.»

Maar nog dreigender werd de toestand.

Ja, haastig zond men hulp: van Pellé's troepen vertrokken de 9e divisie Gamelin, de 10e van Valdant en de 1e ruitery te voet, in vrachtauto's

(1) «Comment finit la guerre.»

De vernielde kerk van De Clytte.

op den 22ⁿ te middag en 's nachts stapten ze tusschen Guiscard, Candor en Chiry uit.

De eerste kennismaking met het nieuw terrein was niet bemoedigend. De wegen waren vol wagens, geschut en uiteengeslagen troepen der Engelschen, en daartusschen wemelde het van burger-vluchtelingen.

Na bijna vier jaar oorlog zag men opnieuw het ellendig schouwspel van duizenden vrouwen, kinderen, grijsaards, die de wijk namen voor den vijandelijkten inval.

De 125e divisie kreeg bevel Tergnier terug te nemen en werd daartoe den 22ⁿ, te middag ook, haastig naar Chauny gevoerd. Eenige uren later besloot Pétain Pellé nog de 22e en 62e divisie tot versterking te zenden. Auto's en spoorwegen, alle vervoermiddelen worden gemobiliseerd.

Zoo werd het 23 Maart. Heviger was de vijandelijke druk, en Gough gelastte het 19e korps terug over de Somme te wijken en het 7e over de Tortille te trekken.

De linie Somme-Tortille, die tot hevig verzet gereed gemaakt was, zou dus niet verdedigd worden. De overmacht was te groot.

Otto von Below nam Morchies, op den weg van Kamerijk naar Bapaume en trachtte om Bapaume heen te trekken over Vraucourt en aldus de 3^e Britsche linie te veroveren.

Ten Zuiden bereikte von der Marwitz die linie bij Equancourt, Templeux-la-Fosse en Bernes, en den 23ⁿ 's morgens zelfs Bouchavesnes en Combles over de Tortille.

Het leger van Hutier forceerde de Somme en het Crozat-kanaal en marcheerde op Ham en Chauny.

Die vorderingen eischten hevigen strijd.

Te Jussy voor Ham deed de vijand 17 aanvalen, om over het kanaal te geraken. Telkens werden de aanvalsgolven in geschuts- en mitrailleurvuur gevat: de lijken hoopten zich op, de gewonden werden vertrapt. De nieuwe benden aarzelden, maar werden vooruit gedreven. De

Engelschen verdedigden het terrein heldhaftig. Ook hun rangen dundten snel en de zwakke overblijvende troepen moesten tenslotte de linie prijsgeven.

De vijand maakte gevangenen, behaalde veel buit.

De Engelschen en Franschen werkten samen, tenminste beproefden het te doen, maar er was geen eenheid.

Wel zag men hun vliegers in dichte eskaders boven de wegen, en ze bestookten met tonnen projectielen de aanrukkende kolonnen en konvoijen; zij richtten slachtingen aan onder de reserven.

Wel kreeg generaal Humbert order de Fransch-Britsche troepen tusschen Barisis en Ollezy, de Somme en het kanaal Crozat te verdedigen.

Maar dit alles belette niet, dat de Duitschers Ham en Golancourt veroverden. Er kwam zelfs verwarring onder de reserve-troepen, die in verkeerde richting optrokken.

Von Hutier bereikte Santerre, waar de heuvels van Villers-Bretonneux den sleutel van Amiens zijn en den weg openen naar de Beneden-Somme en de zee; het massief van Lassigny, sleutel van Compiègne, opent naar het Zuiden de poort der Oise, dus de poort van Parijs.

Pétain nam den 23ⁿ een groot besluit: het 3e leger Humbert moest Noyon en de Oise dekken; Het 1e leger Debeney, van Lorreinen gehaald, zou Montdidier-Clermont verdedigen.

Fayolle zou beide legers onder zijn bevel nemen.

Het werd 24 Maart.

Marwitz en Below wilden Byng bij Bapaume verslaan. 's Avonds vielen Bapaume en Combles.

Ten Zuiden trok de vijand door mist begunstigd, over de Somme tot aan Peronne, von Hutier nam Nesle op de Britten en tastte het Fransche 5e korps aan.

Von Conta en von Gayl dreven generaal Pellé terug en veroverden Guiscard en Chauny.

Ludendorff seinde nu andere berichten reeds: 45.000 gevangenen, 600 kanonnen, duizenden machinegeweren, vorderingen van 40 km.

Den 24ⁿ beging hij echter een groote fout. Hij had dien dag Franschen en Britten kunnen scheiden, zoo hij zich tot één doel had bepaald: Montdidier. Maar hij wilde de twee wegen vermeesteren: dien naar de zee en dien van Parijs.

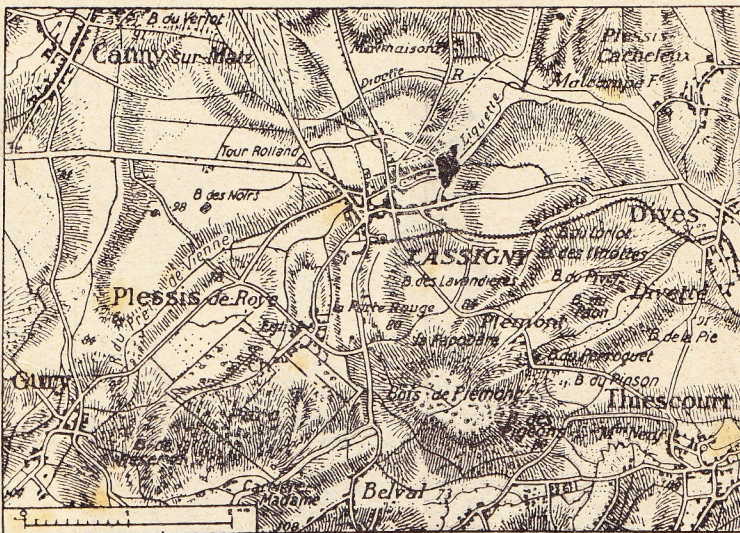
Hij onderschatte daarbij den weerstand der geallieerden

Deze voerden zeer snel versterkingen aan. De spoorwegmannen deden wonderen van energie. Op den spoorweg van Bar-le-Duc naar Châlons volgden de treinen met troepen, geschut, allerlei materiaal elkaar om de vijf minuten op. Vracht-auto's herinnerden aan de « voie sacrée » te Verdun in 1916.

De 22e divisie Capdepont en de 62e Margot deden geforceerde marschen in de richting Roye-Nesle.

Den 25ⁿ toch bereikte de vijand de vlakte van Santerre en rukte naar Roye op.

Humbert vaardigde een legerorder uit, om allen

Kaart van Lassigny en omstreken.

aan te zetten, het hart van Frankrijk te verdiepen.

De Fransche legerleiding besloot vooral het massief van Lassigny te verdedigen.

Den 25ⁿ viel von Hutier Noyon aan, om Lassigny, den sleutel naar de Oise en Parijs te omsingelen. Men streed verwoed bij Freniches en Bethancourt. 's Avonds waren de Duitschers op de hoogten ten Noorden der stad.

Noyon stond in brand. Het was een tragische nacht. Generaal Pellé verliet de plaats. Frankrijks lot scheen hier op 't spel.

Maar ook ten Noorden, daar waar de weg naar Amiens en naar de zee leidt, behaalden dien dag de Duitschers groote suksessen.

Below en Marwitz namen er een gansche rij plaatsen: Ervillers, Biefvillers, Grévillers, Irlès, Miraumont, Courcellette, Posières.

Welk een onrustwekkende vordering naar Amiens en welk een bedreiging van de spoorlijn Amiens-Atrecht!

De Engelschen deden verwoede tegenaanvalen, doch werden op Albert teruggeworpen.

Ten Westen van Peronne vielen Biches, Maissonnette, Barleux.

Ja, 't was een tragische avond.

Men stond hier op het terrein in 1917 door de Duitschers ontruimd en verwoest. In de gansche streek, daar ten Noorden van Compiègne, waren de bewoners toen spoedig teruggekeerd. De boeren gingen vol energie aan 't werk. De bezaaide velden beloofden weldra een flinken oogst. De appelaars in de streek van Noyon waren ongeschonden gebleven, en droegen nu wonderlijk veel.

Wel is waar, stuitte de wederopbouw op de ellendige administratie, een mengeling van militaire en burgerlijke diensten. Men voerde arbeiders aan, die goed betaald werden, maar weinig uitvoerden.

«Toen wij ons naar Noyon begaven», schrijft De Pierrefeu, «zagen wij die zoogenaamde na-

tionale arbeiders in de dorpen rondrentelen, sigaretten rollen of in herbergen zitten, die als bij tooverslag in de ruïnen opgerezen waren.

Het ministerie van Binnenlandsche zaken had barakken laten bouwen, met teerpapier bedekt. Maar elke barak moest twintig personen bevatten. De boeren echter, weigerden in groepen te wonen: ieder wilde bij de zijnen zijn. Er kwam geen materiaal en men herstelde de huizen met hout, teerpapier, men verving de ramen door geolied papier, al herstel, dat niet lang stand hield.

Waar er werkelijk iets werd verricht, geschiedde zulks door privaat initiatief.

Liefdadigheidsverenigingen zonden vee, steen, kalk. Het leger hielp toch ook krachtig mee. Manschappen werkten op de velden en men leende paarden. De boer verkocht zijn kippen en konijnen tegen billijken prijs aan de poilus. »

Ondanks veel traagheid en tegenwerking, zagen de bewoners toch stilaan hun gewest herleven en bovenal, zij waren weer thuis, zij doolden niet meer in den vreemde. En nu kwam daar plotseling het offensief, naderde opnieuw de vijand, stortte alles in, wat men heropgericht had. De bevolking vluchtte over de wegen, de velden, naar Normandië en Ile-de France.

O, die tragische avond van 25 Maart! Men zag de bannelingen met hun luttele have, de karren en kruiwagens met ouderlingen, gebrekkigen en kinderen, en hoorde het gejammer, de kreten van wanhoop! Vluchten na al de beproevingen, na al den arbeid dan, vluchten na drie en een half jaar oorlog, als men reeds de vreugde der bevrijding genoten had en den naderenden vrede gezien had!»

Toen we vroeger over deze gewesten schreven, namen we aan de hand van Henry Bordeaux ook een kijkje te Plessis-de-Roye.

Dit dorp ligt bij Lassigny, en was dus weer ten volle in het oorlogsjammer.

En Bordeaux schetst dien strijd om Noyon:

Het stadhuis van St. Quentin

« Den 24ⁿ wordt Noyon van 't Oosten en het Noorden bedreigd, van de vallei der Oise en van den weg Ham-Guiscard: de Duitschers doen een omsingelende beweging langs de beboschte hoogte van Cave en Beaugies. Slaagt die beweging, dan is het gedaan met Noyon. Dan wordt dezelfde manoeuvre uitgevoerd langs Noyon en Lassigny, om het massief van « Petite Suisse » te doen vallen.

En daarna?

Maar dan ligt de weg van Compiègne open, van Senlis en Chantilly en keeren we naar de opwindende dagen van begin September 1914 terug, toen de Duitscher zich reeds meester waande van Parijs en Frankrijk.

Het weer begunstigt den vijand: de dichte mist bevordert zijn indringen, zijn doordringen, zijn verrassingen, zijn troepenbewegingen. Het maanlicht bevordert zijn nachtelijke marschen.

Onze troepen, in haast heengestuurd, zonder geschut, dikwijls zonder andere munitie, dan de reserve van iederen man, houden hem in bedwang, vertragen zijn opmarsch, maar zijn nog niet voldoende in getal om hem ter plaatse te nagen.

Nesle, ten Noorden, gaat den 25ⁿ verloren en het Britsch leger op Herly steunend, ontbloomt ons naar links.

Onze 22^e en 62^e divisies moeten zich terugtrek-

ken boven het Hospitaalbosch en de 10^e op Porquericourt.

Noyon brandt reeds: de 9^e divisie heeft het ten N.O. dapper verdedigd.

Men moet het bevel geven, het te ontruimen. De laatste elementen van het 57^e regiment verlaten het pas den 26ⁿ om een uur 's morgens, bij den gloed der vlammen, terwijl het 144^e het kanaal beheerscht en het 123^e den gang tusschen het kanaal en den berg aan Porquericourt.

De prachtige verdediging van Noyon maakte een ordelijken terugtocht mogelijk, en de vestiging ten Zuiden der Oise op de linie: Roye-Avricourt-Candor-Lagny-Gemaine-berg van Porquericourt-berg Renaud-Pont-l'Evêque-Noordelijke zoom van het Carlepontbosch-Pontoise-Varennes.

En onze troepen, met hardnekkige Engelsche eenheden, die reeds van den 21ⁿ strijden, vermengd, zullen hulp krijgen.

De 77e divisie komt op den morgen van den 26ⁿ aan en organiseert zich op het front Ribécourt-Lormont-le-Plemont-Canny sur Matz, en gebruikt daar oude verdedigingswerken.

De vijand mislukt den 26ⁿ in zijn aanval op den Renaud-berg en den Porquericourt-berg, maar ten Noord-Oosten sluit hij het brandend Roye in, en op den middag werpt hij onze 22e en